

opravdu je to tam napsané?

O VZTAHU NESLYŠÍCÍCH K LITERATUŘE A ČTENÍ (A VLASTNĚ I ČEŠTINĚ)

Lucie Půlpánová

„Littera scripta manet“

Než začneme hovořit o neslyšících a jejich přístupu k literatuře, zopakujme si něco o funkci písemnictví samého – snad je to na stránkách literárního časopisu poněkud troulavé, ale specifčnost společenského postavení neslyšících budí nám omluvu.

V dobách minulých byla znalost písma a četba knih jediným způsobem získání vzdělání, všeobecného i odborného. Psané slovo bylo „pamětí lidstva“, jeho prostřednictvím se předávaly vědomosti a zkušenosti dalším generacím. Dříve četli jen vzdělanci a platilo okřídlené latinské úsloví „littera scripta manet“, tedy „co je psáno, to je dáno“. Mějme to na paměti, až budeme hovořit o znakovém jazyce, třebaže ten do písemnictví nevstoupil: nemá totiž psanou podobu (ponechme nyní stranou jeho nejrůznější notiční systémy) a rozvíjí se jen ve formě „mluvené“.

Dnes je tomu obecně, tedy v majoritní společnosti slyšících, trochu jinak: především došlo k obrovskému rozvoji šíření informací i jiným způsobem než jen písemnou formou – informace předávané novými audio-vizuálními prostředky (např. telefonem, rozhlasem, televizí) často zcela nahrazují psaný text, převádějí jej do mluvené formy jazyka, pohybu, vizuálního symbolu a zkratky. Důsledkem rozvoje zvukového filmu, rozhlasu a televize byla u široké populace vazba na klasicky tištěný text jaksi potlačena. Důraz na obrazovou stránku informace ovlivňuje i samotnou literaturu. V době, kdy se čtenářem a ve snaze mu čtení co nejvíce ulehčit či zprjemnit, nakladatelé vydávají knihy, v nichž je text zjednodušen a omezován na úkor obrazového doprovodu. Vydávají se audioknihy. Některá literární díla jsou adaptována pro film či televizi.

Vývoj jde dál: v internetovém věku lze dalším propojováním obrazu a slova hovořit o určitém návratu k psanému textu jako prostředku komunikace a vzdělání. Na webových stránkách jsou v písemné formě k dispozici prakticky okamžitě nejnovější zprávy, ale i celá literární díla, slovo (vy)googlovat se stalo běžnou součástí slovníku uživatele internetu. Web umožnil bezprostřední zpětnou vazbu pisatelů článků se čtenářem i vzájemné čtenářské diskuse (pomiňme teď úroveň většiny z nich). Velké oblibě se těší nejrůznější encyklopedické servery, to lepší, to horší kvality. Také e-learning a další výukové nástroje si získávají stále větší popularitu. Lidé si – písemnou formou – povídají prakticky o čemkoli prostřednictvím služeb MSN, ICQ, Skype či Facebook. Samozřejmě že se v tomto krátkém popisu dopouštím hrubých zjednodušení, jde mi však pouze o to naznačit, že i v majoritní společnosti dochází v průběhu dějin ke komunikačním proměnám ve vazbě na technologický rozvoj.

Neslyšící dítě v slyšící rodině

Řekneme-li o někom, že čte, máme tím na mysli většinou beletrii (která ovšem zahrnuje vedle literárních skvostů i čtivo pokleslé). Pokud však někdo čte literaturu odbornou, hovoříme spíše o studiu. Tak či tak, primárním předpokladem pro oba typy čtení je funkční gramotnost – tedy schopnost číst s porozuměním napsaný text a umět informace z něj získané adekvátně použít či přiřadit k jinak poznaným souvislostem. Podmínkou této gramotnosti, která je vlastně vstupenkou do světa literatury, je osvojení si základů mateřského jazyka a určité slovní zásoby, kterou si čtenář dále rozšiřujeme. Jak uvidíme dále, není tohle všechno tak úplně samozřejmé, minimálně pro lidi, kteří nemohou používat v plné míře

všech pěti smyslů. V našem případě bude řeč o dysfunkci sluchu; zaměřme se na lidi neslyšící – na ty, kterým se dříve říkalo *hluchoněmí*. Jaký je jejich přístup k literatuře?

Představme si situaci, kdy se slyšícím rodičům narodí neslyšící dítě, aniž by o jeho handicapu věděli. Až někdy kolem jednoho roku si matka všimne, že dítě na její zavolání nereaguje. Rodiče začnou mít pochyby, zajdou k lékaři a dozvědí se onu strašlivou zprávu. Jejich předchozí vize týkající se způsobu výchovy jsou v troskách; ať už je kulturní orientace rodičů jakákoli, dochází k obrovskému zlomu. Vezme za své představa o tom, jaké říkanky a příběhy budou dítěti vyprávět – prioritou se stane naučit se s ním vůbec komunikovat, najít způsob, jak mu předávat informace a naopak je od něj získávat.

Rodiče se přirozeně zaměří na „uši“, první myšlenkou bývá, jak dítěti navrátit sluch či zachovat jeho zbytky. Doktoři jim většinou doporučují, aby na dítě neustále mluvili, tím že třeba slova pochyty. Tento způsob přináší jistý efekt lidem nedoslýchavým, ne však lidem s úplnou ztrátou sluchu, takovým, kteří snad mohou zachytit velmi silné hluky (třeba zvuk letadla či rachot sbíječky), nikdy ale neuslyší mluvené lidské slovo. Jak vlastně mohou tyto děti rodnou řeč svých rodičů vůbec vnímat? A co psané slovo? Napišeme-li dítěti větu, kterou nikdy předtím neslyšelo, nemůžeme očekávat, že jí porozumí jen proto, že jí před sebou vidí napsanou. Dítě nemá šanci slova a věty odposlouchat přirozeným způsobem, jakým si řeč osvojuje slyšící dítě. K tomu, aby si mohlo jazykové struktury osvojit, potřebuje se svým okolím komunikovat takovým jazykem, který je schopno vnímat jinak než sluchem. V opačném případě se ocitá ve stavu *bezjazyčí*, které negativně ovlivňuje jeho následný vývoj.

Čeština – cizí jazyk

Opustme nyní nešťastné slyšící rodiče neslyšícího dítěte, existuje totiž ještě jedna skupina, a sice neslyšící děti neslyšících rodičů – jejich pozice v rodině i v jazykovém prostředí je podstatně jiná. Říkejme této jedincům vyšlým z neslyšícího prostředí stručně *rodilí neslyšící*. U nich mají neslyšící rodiče mnohem snazší situaci, neboť vědí, jak svému potomkovi předat informace – používají k tomu český znakový jazyk. Komunikace s neslyšícím dítětem, včetně základních předpokladů jako třeba připoutání pozornosti a navázání očního kontaktu, jim nedělá žádný problém. Neslyšící prostředí je pro ně prostředím přirozeným, a tak své dítě dneurotizují žádnými nesmyslnými požadavky, ale vychovávají je tak, jak je to v rodině běžné. Dítě zrakem přirozeně vstřebává komunikační zvyklosti a kulturu své komunity, vytvářenou po mnoho generací, a získává tak mnohem snadněji pocit zájmu; ví, kam patří, a zejména má možnost vnímat krásu svého rodného jazyka – znakového jazyka.

Avšak pozor, nezaměňme znakový jazyk s pantomimou! Jde o *vizuálně-motorický* jazyk, oproti jazyku mluvenému, jenž má *audio-orální* charakter. Znakový jazyk má rysy přirozeného jazyka, je *mateřským jazykem rodilých neslyšících* a je plnohodnotným dorozumívacím prostředkem, srovnatelným s jazykem mluveným; neslyšící dítě dokáže pomocí něj získat stejný přehled o světě jako jeho slyšící vrstevník, stejně tak jim může i cokoliv vyjádřit. Jedinou jeho nevýhodou je, že nemá psanou podobu. Předchozí generace neměly k dispozici žádné „konzervy znakového jazyka“, jeho historické formy tedy pozvolna vyhynají. A tak už se asi nikdy nedozvíme, jaký znak

neslyšící ve středověku používali třeba pro *fanfnoch*.

Pro neslyšící děti platí, že vyrůstají v prostředí dvojazyčném, protože jsou ze všech stran obklopeny jazykem majoritní společnosti. Neslyšící budou vždy žít s většinou společnosti – pro komunikaci „na dálku“, prostorovou či časovou, se neobejdou – a to ani mezi sebou – bez psané podoby mluveného jazyka. Čeština je pro české neslyšící vlastně cizím jazykem, s výrazně odlišnou gramatikou a pochopitelně i slovní zásobou. Činí jim tedy potíže, mají-li vyjádřit větu znakového jazyka písemnou formou – vždy jde totiž o přechod z jednoho jazykového systému do druhého. V tom myslím tkví podstata problému, od něhož se odvíjí vztah neslyšících k čtení a psaní.

Klopotná cesta k literatuře

Slyšící dítě si hledá cestu k literatuře ještě předtím, než začne chodit do školy – už od útlého věku se seznamuje s pohádkami, říkankami, rýmovacemi, jednak díky společnému čtení s někým z rodiny, jednak třeba prostřednictvím televize a jiných médií. Jak je tomu v neslyšící rodině, jak se tam děti dostávají k příběhům, například pohádkám? Zná-li neslyšící rodič tradiční pohádky, bývá cesta do literárního světa otevřená. To se ovšem týká spíše současné generace rodičů, ta dřívější měla situaci značně ztíženou: museli si jednotlivé příběhy sestavovat jen z obrazového sdělení – z filmových pohádek či televizních večerníčků, aniž by mohli vnímat veškeré detaily děje. Dnes jsou nově k dispozici přeznakované pohádky – buď na DVD, nebo v televizi s tlumočnickem v rohu obrazovky. I to samozřejmě rozšiřuje slovní a znakovou zásobu, takže dnešní neslyšící děti jsou bilingválnější než dřív.

Ale nepředstavujte si, že cesta neslyšícího dítěte k literatuře probíhá kdovíjak idylicky – naopak, je to pořádná dřina, jak ze strany dítěte, tak především rodiny. Dvaadvacitiletá neslyšící dívka k tomu říká: „*Každý den mě mamka nutila opakovat slova, seděla se mnou u stolu a omílala o všem možným... Měli jsme zrcadlo. Na něj sem musela dívat, abych viděla, jak slova vypadají (písmena), když je vyslovím. Měli jsme k nim obrázky, díky nim jsem pochopila význam slova, hodně jsem kreslila k obrázkům říkali, co znamenají.*“ (Citáty neslyšících v tomto článku nejsou redigovány, zůstaly ve své původní, autentické podobě – pozn. red.) Sama si vybavuje, jak mi moje slyšící babička, která neuměla znakovat, každý večer převypravovala příběhy z Karafiátových *Broučků* do jednouduší, mně srozumitelné podoby a já při jejím vyprávění mohla nahlížet do knížky; když už jsem byla odezíráním unavená, tak jsme ji četly společně a místy mi babička vysvětlovala význam jednotlivých slov, dokud jsem neusnula. Vyžadovalo to její bezmeznou trpělivost, ale byl to krásný zážitek a právě babička a její obětavost vděčím za svůj vřelý vztah ke knihám.

Znakový jazyk se může pochlubit i svými specifickými uměleckými formami vyprávění – například *storytellingem*; toto „převyprávění příběhů“ (mnohdy převzatých z knih, ale i původních) patří do oblasti literatury, ačkoliv jde vlastně o „ústní“ slovesnost. *Storytelling* je v posledních letech velmi populární (objevuje se např. na přehlídce tvorby neslyšících ve znakovém jazyce *Mluvíci ruce*, pořádané každoročně Českou unií neslyšících) a překročil dokonce už i hranice neslyšící komunity; řada českých divadel uvedla inscenace, kde je umělecké tlumočení příběhu do znakového jazyka zakomponováno přímo do představení – právě toto spojení dodává divadelním kusům zcela nový rozměr. Podobně progresivní ráz má i snaha



číst

tlumočnicků překládat na koncertech neslyšícím do znakového jazyka hudbu – zprostředkovat jim vlastně pocity, které hudba přináší slyšícímu posluchačstvu.

Výuka ve školách pro sluchově postižené

Když neslyšící dítě nastoupí do školy, která je vedle rodiny druhou zascvocatelkou do tajů literatury, nastávají další potíže. Dříve se tradičně vyučovalo orální metodou, tedy výhradně česky a pomocí odezírání, a tato praxe mnohdy přetrvává dodnes; ne každý učitel totiž ovládá znakový jazyk a i ti, kteří jej umějí, si kladou otázku: jak dětem vše srozumitelně vysvětlit, jsou-li oba jazyky úplně jiné? Ke vzdělávání neslyšících se hledají různé přístupy, stručně se zmiňme o těch nejrozšířenějších:

Při *orální metodě* probíhá výuka v mluveném jazyce, důraz je kladen na to, aby žák uměl dobře mluvit. Tato metoda je velice výhodná pro nedoslýchavé, kteří si tak zlepšují znalosti českého jazyka i schopnost konverzovat se slyšícími. Někdy se však upřednostňuje zvládnutí výslovnosti před porozuměním obsahu.

Systém *totalní komunikace* kombinuje více komunikačních prostředků vhodných k domluvě s neslyšícími: prstovou abecedu, znakový jazyk, znakovanou češtinu, odezírání atd. Důležité je, aby dítě dokázalo těmito prostředky svět pochopit. Musí se však dávat pozor, aby nebylo několika komunikačními systémy zmateno.

Bilingvální přístup spočívá ve střídání obou jazyků – mluveného a znakového, přičemž oba mají stejnou váhu. Takzvaný *bi-bi přístup* (bilingvální-bikulturní) respektuje dva odlišné světy: slyšící a neslyšící.

U *totalní komunikace* a bilingvismu mívají slyšící učitelé k dispozici neslyšícího asistenta, což žákům umožňuje poznávat oba jazyky přirozenou cestou. Hlavním problémem bilingvismu je nutnost osvojit si slovní zásobu a zvládnout velmi odlišnou gramatiku i stavbu vět obou jazyků. Něco jiného je pak umět číst písmena a porozumět významu vět. Dítě se musí naučit od sebe oba jazyky důsledně odlišovat, musí si uvědomovat, kdy používá češtinu a kdy znakový jazyk. Například tvary *dům* a *domy* označují stejnou věc, liší se jen v množství. V českém znakovém jazyce se v tomto případě množné číslo vyjadřuje opakováním stejného znaku s pohybem zleva doprava (*domy* = *dům* + *dům* + *dům*). V ideálním případě by se mělo užívat obou jazyků se stejnou frekvencí. Odsouvá-li totiž jeden jazyk ten druhý na okraj, má i jeho gramatika tendenci



„podsounout se“ do jazyka méně frekventovaného. A tak se může stát, že se znakový jazyk začne víc podobat znakované češtině (z hlediska rodilých neslyšících takový člověk jakoby „koktá“ a mluví nepřírozně). Užívá-li se méně čeština, začínou do písemného projevu pronikat rysy českého znakového jazyka – nesklouje se ani nečasuje a stavba vět kopíruje slovosled znakového jazyka; takový text by se dal připodobit k telegramu. Do podobné situace se dostávají neslyšící děti slyšících rodičů při delším pobytu mezi rodilými neslyšícími. Při čtení je velkým problémem neslyšících nedostatečná slovní zásoba – nejen ta aktivní, ale i pasivní – a samozřejmě složitá gramatika českého jazyka. Potýkají se zejména s těmito problémy:

- neznalost tvarosloví, slovo známé v 1. pádě už nedokáže rozpoznat v pádě jiném: *já × mne × mně × mě* (ostatně nám to činí problémy jen při psaní, jim i při čtení);
- záměna významu slov, která se navzájem podobají: *med × mĕd, bit × býti*;
- nerozlišování a záměna jednotlivých předpon: *chodit × vychodit × nachodit*;
- neznalost synonym: *krásný × hezký, dobromysl × oregano*;
- záměna některých spojovacích výrazů: *proto × protože*;
- neznalost frazeologie a obrazných vyjádření apod.

Nedostatečná znalost českého jazyka, způsobená do značné míry špatně zvolenou výukou, pak neslyšící často od čtení knih celkem logicky odrazuje. Mohlo by se zdát, že rodilí neslyšící jsou o svět literatury ochuzeni, ale mnohdy si to ani neuvědomí, pokud je škola neprobudí a neotevře jim „nové“, širší obzory. Ty si pak sami upravují a přizpůsobují vlastním potřebám. Snad to docela dobře ilustruje názor rodilého neslyšícího, čerstvého maturanta (20 let): „*Při hodině literatury nám převyprávěli příběhy slavných autorů v českém znakovém jazyce a to si dodnes po maturitě živě pamatuji. Jsem moc rád, že jsme měli ve škole literaturu, neboť když zajdu do města a vidím jména soch a vím, kdo to jsou. Nebo si dovedu lépe představit atmosféru dané doby – např. válečnou. Například o Čapkovi – Bílá nemoc, kde se vlastně vystihuje dobu, kdy fašisti okupovala naši Českou republiku. Jsem prostě věčný učitelce a její asistence, že nám vše trpělivě převyprávěly. Ovšem mne někdy mrzí, že při čtení textu či knihy si tak dobře nedovedu představit tak jako v českém znakovém jazyce.*“

Myslím si, že neméně důležité než najít odpověď na otázku, kterou metodu při hodině literatury či „domácí výchově“ zvolit, je to, aby si neslyšící dítě uvědomilo, že příběhy mají svůj smysl, že obohacují představivost, probouzejí zvědavost. Když maminka vezme nějakou knihu a bude ji dítěti převyprávovat a ono se začne ptát: „Je to tam tak opravdu napsané?“, už to je malá výhra. To se nedávno stalo i mně na táboře, kde jsem dělala vedoucí. Každý večer jsme si společně sedli do jídelny a já s knihami na klíně dětem překládala do znakového jazyka příběh o psu baskervillském. Jedna holčička se mě zeptala: „Opravdu je to tam napsané? Ukázala bys mi, kde to je napsané?“ V tu chvíli jsem si uvědomila, že právě touto metodou by bylo možné vzbudit zájem neslyšících dětí o psaný text.

Vyučující jsou si potřeby motivace vědomi a snaží se stále hledat nové cesty: třeba jazykovou úpravu knih pro neslyšící (např. na olomoucké pedagogické fakultě je tento úkol zadáván studentům jako téma diplomové práce). Někteří učitelé užívají ve výuce bajky v komiksově podobě a poučení z nich pak se žáky probírají nebo používají moderní technologické prostředky (DVD, dataprojektor, e-learning).

Nové komunikační možnosti

Současný svět se neslyšícím nebývalé otvírá díky zárazku, kterým je mobilní telefon a především internet. Zatímco první telefon, jenž umožnil komunikovat na dálku

v přítomném čase, vynalezl Graham Bell už v roce 1876, neslyšícím je tato možnost dostupná až dnes. A nutno říct, že ji beze zbytku využívají a přestávají tak být drobnými izolovanými skupinkami obklopenými majoritní slyšící společností: soustavně esemeskují, sedí u počítačů, otvírají ICQ, Skype, Facebook a další komunikační programy. Možná že si takto „povídají“ i s jim neznámými slyšícími virtuálními kamarády. Čtou si specializované webové stránky, na kterých naleznou mnoho informací – stejně jako slyšící. A co je podstatné – používají k tomu všemu pochopitelně písemnou formu českého jazyka! Takže bilingválnost a bilingválnost slaví úspěchy. To představuje nemalou naději! Domnívám se, že zatímco ještě před nedávnem bylo pro výše popsané komplikace psaní a čtení v komunitě neslyšících záležitostí spíše méně obvyklou, teprve nyní – díky všem těm technickým zázrakům – se stalo skutečnou součástí jejich všedního života. Aby tato tendence nezakrněla a aby narůstala slovní zásoba a kompetence neslyšících v obou jazycích, připravují mnozí „osvětoví pracovníci“ z řad neslyšících vizuální publikace, ve kterých jsou známé lite-

rární příběhy publikovány v písemné formě a zároveň i ve znakovém jazyce. Vzniká řada specializovaných slovníků nabízejících i encyklopedická hesla. Už i sami neslyšící píšou do časopisů, nejčastěji pro sluchově postižené, nesměle začínají vznikat sborníky s jejich vlastními drobnými literárními dílky. Neměli bychom tedy propadat pesimismu. Neslyšícím lze zprostředkovat cestu ke kouzlu literatury, dosáhnout toho, aby rozečtenou knihu už neodložili...

Toto říká osmnáctiletá neslyšící dívka o svém vztahu k literatuře a současně také k češtině: „*Když vidím text, snažím se udělat jakoby film, ale to asi už chce mít za sebou spousta přečtených knih. I když jsou tabu, které si po náročném čtení rádi sáhnou na komiks. To je pro ně i pro mne jako relaxace či k zasmání. Češtinu hojně používám – při rozhovoru se slyšícími, se svou rodinou, s učitelkou, přes chat, emaily, prostě co je na internetu, nakonec samozřejmě při čtení a psaní. Že češtinu potřebuji, to mě vedli mi rodiče, a to že jsme pochopili, že díky čtení a psaní máme pak možnost se vyjadřovat, a získali jsme také větší slovní zásobu, především nové informace a tak dostali větší rozhled a udělat si svoje názory.*“

OBČAS NEŠKODÍ VRÁTIT SE ÚPLNĚ NA ZAČÁTEK



Eliška Stráníková

Vyučila se administrativní pracovníci na učilišti pro sluchově postižené, nyní studuje v Hradci Králové Střední pedagogickou školu pro neslyšící. Jednou by se ráda živila focením.

K čemu je vám dobré umět číst?

Jsem od narození neslyšící, a když jsem se chtěla naučit gramatiku a rozšiřovat slovní zásobu, musela jsem číst hodně. Ale pro dost neslyšících je čtení problém, protože často nevědí, co věty znamenají. To je u neslyšících normální, věchno je o pár let zpovědné. Moje máma našťásti pracuje jako redaktorka a dělá titulky pro neslyšící do televize a nutila mě číst i mluvit. Učila mě gramatiku a pomáhala mi s rozšiřováním slovní zásoby. Když nevím, co které slovo znamená, musím se zeptat. Takhle získávám hodně informací, takže díky mám umím číst a psát, napsala jsem jedné kamarádce k narozeninám povídku. A důležité je i mluvení – chodila jsem sedm let na logopedii, abych se naučila správně vyslovovat a mohla komunikovat mezi slyšícími a neslyšícími. Jsem v tomhle trochu výjimka, neslyšící se stýkají spíš mezi sebou, protože slyšící pro ně mluví a myslí moc složitě. Měla jsem třeba spolužačku, bylo jí dvacet pět let a nevěděla, co znamená slovo *penál*, musela jsem jí to vysvětlit. Mně je dvacet tři, a až nedávno jsem zjistila, co znamená slovo *kolísat* – protože švagrová napsala báseň s tímhle názvem. Teď čtu *Gejšu*, ale mám ještě problém se slovy z japonštiny a vůbec se zvláštními pojmy. Proto zatím moc nečtu sci-fi nebo fantasy, je tam hodně neobvyklých slov a nevím, co si mám představit. Neslyšící mají spíš zrakovou schopnost představivosti. Když knížka pracuje s představou zvuků, je to těžké. Navíc ve znakovce nejsou předložky, takže jsem se musela naučit, která se kdy používá a jak se tím mění význam. Ne všichni neslyšící mluví jako já, ale spíš znávají, takže je pro ně obtížné pochopit různé ustálené vazby – když neslyšící čte větu *Přišla jsem o tašku*, může si myslet, že taška přišla nebo tak. Nedávno jsem četla knížku od Bary Nesvadbové, nevím, jak se jmenuje, je to divčí příběh. To mi pomáhá, není složitá, rychle poznám, jaký ta která věta má význam. Klasickou literaturu jsem četla od základní školy. Na základní škole jsme se učili ze stejných učebnic jako slyšící. Museli jsme číst, měli jsme výbornou učitelku, četli jsme a vyprávěli. Třeba *Kytici*. Vybrala *Zlatý kolovrat*, vysvětlovala nám to a my jsme pak teprve pochopili, o čem to je, protože v básni mají slova jiný význam než normálně. Teď přečtu skoro jakoukoli knížku, i když pořád objevuju neznámá slova. Nevnímám tolik jazyk, ani mě moc nezajímá spisovatel. Hlavně mi jde o příběh, mám pocit, že jsem tam s nima a to mi stačí.

Připravil a fotografoval Dalibor Demel

Deník Mladá fronta Dnes rozjel nedávno na svých internetových stránkách monstrózní akci, ve které své čtenáře nabáda: Napište blogoromán s Michalem Vieweghem a ziskejte 10 000 Kč! Akce jistě chytlavá, neboť kdo by si to nechtěl rozdat s jednou z mediálních celebrit a ještě si vydělat nějakou tu kačku? A tak blog během krátké doby přetácl téměř tisícovkou příběhů různé kvality, rozvíjejících počáteční Vieweghův „nástřel“ a aspirujících na výhru. Tohle kolektivní psaní plků je bohužel čím dál víc v oblíbené a váže na sebe nejen lidi s neukojenými literárními ambicemi, ale i ty, kteří je vnímají jako interaktivní hru – i když vidina závěrečné finanční odměny onu hru poněkud korumpuje. Nicméně k těm druhým jsem ochotná se za určitých podmínek počítat.

V intencích tvrzení, že moderní společnost je jen hra, jsme se před časem s několika přáteli také do jedné pustili. Říkali jsme jí „poetry machine“ a spočívala v tom, že jsme si poslali esemesky s jednoduchým dvojerším, kteroužto literární formu jsme nazvali „redukováním sonetem“. Koordinátor celého projektu, vystupující pod nickem Cryspeen Starkoc, si pochvaloval naprostou nezávislost na čtenářích: „Ke každému literárnímu stroji nutně patří setření hranic mezi individuálním a kolektivním. Otázka vztahu autora a čtenáře, tato noční můra literární teorie, prakticky přestala existovat. Nejenže se stali uzly (telefonními) i potencionální čtenáři, ale i každý uzel posílal SMS nezávisle na tom, zda čtenáři, či autorovi. Nakonec se díky sugestivnímu obsahu stali všichni autory a čtenáři, či nikoli. Tím se podařilo vyřešit palčivý problém spisovatelské obce, která stále častěji volá po výchově vlastního publika.“

Impulzem, jenž určil charakter posílaných textovek, byla píseň Karla Plíhala, v níž se zpívá: Já mám holku z Madridu / když si sundá hadry jdu. Přestože jsme nesoutěžili, byly některé „sonety“ hodnoceny jako zdařilé. Za všechny alespoň tři ukážu: Já mám holku z Teheránu / jednou jí dal Pehe ránu. – Já mám holku z Elby / i Napoleon šel by. A zůstane-li pěkně doma: Já mám holku z Hrobu / předběh jsem tím dobu. Je jen škoda, že nás nenapadlo zatahnout do hry i Michala Viewegha, třeba bychom získali když už ne 10 000 Kč, tak alespoň 10 minut slávy. I tak nám ale hra vydržela téměř dva roky. Jejím vyvrcholením bylo vystoupení z kontur zmíněného stroje a předvedení „sonetů“ na veřejnosti prostřednictvím dvou kolektivních čtení. Jedno slavilo úspěch v Benešově nad Ploučnicí v rámci tanečních oslav letního slunovratu, kdežto to druhé v pražské kavárně Obratník narazilo na rozpak až nevravozitost přítomného publika. A tak jsme „sonety“ záhy opustili...

Teď si posíláme oxymórony. Dá se jich nasekat podstatně víc, neboť se nemusí rýmovat, leč samoočelnému chrlení „oxiků“ cosi chybí. Proto, jsouce zahlcení vyzrženostmi od boku typu zvlčlá Karkulka, protestující katolíci či sadisticky soplisista a poučení důsledky absence „hvězděného tahouna“, začali jsme se bryskně po nějakém ohlízet. Netrvalo dlouho a měli jsme ho. Náš tahoun ale není ledajaký, dokonce se mi chce říct: Kam se hrabe Viewegh! Podařilo se mu totiž vymyslet, možná jen mimoděk, úplně nový žánr – jakousi modifikaci či podmnožinu oxymóronu – tzv. toximóron. Dne 22. srpna t. r. je v rozhovoru s ním otiskly Lidové noviny a zněl takto: „Nikdo není připraven na situaci, která nenastane.“ A jeho autor? Jiří Paroubek. Až budou „toxiky“ stejně v módě jako blogoromány, některý z deníků si jistě nenechá ujít soutěž nazvanou Objevte nový toximóron se Jiřím Paroubkem a ziskejte post velvyslance v zemi dle vlastního výběru. K tomu lze ovšem dodat jedině: Tady už každá hra končí, milánkové!

Svatava Antoňová